Grímur Jónsson

„Efter mange Aars Syslen med heterogene, tildeels lidet bekjendte Forretninger, timedes det mig atter for en kort Tid, at føres tilbage til hiin kjære Virksomhed, hvorved Tanken hidtil bestandig har hvilet og — fremdeles næsten udelukkende vil hvile, ved at kaldes til at fremstaae i denne høiagtede Forsamling som Ordfører for mit elskede Fødeland. — Men mit Møde her paa Islands Vegne er nu i mere end een Henseende noget seent; thi ei alene have de 7 Aar, der ligge imellem dette Øieblik og min Embedsvirksomhed i hiint Land sløvet Evnerne, udslettet mange af Forretningslivets Indtryk og fordunklet det derved erhvervede klare Blik over det Hele og ind i det Enkelte, der dog er en nødvendig Betingelse for at frembringe noget ret practisk, men det vil derhos nu let erkjendes at være mindre paatrængende, at udvikle Islands Tarv i denne høithædrede Forsamling, nu da der, saa at sige, er givet Landet allernaadigst Tilsagn om at erholde sit eget Folkething, hvilket jeg veed at alle mine Landsmænd ville modtage med udeelt Taknemlighed.

Imidlertid — jeg er nu engang kaldet til Deputeret for Island i dette Folkeraad, maaskee for sidste Gang, og det skulde saa meget mere smerte mig, dersom det skulde med Føie siges, at mit Møde forblev aldeles sporløst, eller at jeg aldeles Intet forsøgte for at svare til min Konges Tillid og mit Fædrenelands billige Forventninger. Det er derfor at jeg — ihvorvel jeg tilfulde erkjender hvormeget denne Forsamlings korte Tid er, og vil vorde, udfyldt med andre saare vigtige Gjenstande — skal tage mig den Frihed, at udbede mig den ærede Forsamlings Tilladelse til, i muligste Korthed at fremstille en Gjenstand, der, siden jeg først begyndte at reflectere over Islands Lovgivning og Forfatning, men især i de sidste 8 Aar, idelig har beskjeftiget min Tænkning, en Gjenstand der i flere Hundredaar har trængt til en gjennemgribende Reform, nemlig

det islandske Skattevæsen.

De offentlige Ydelser eller Paalæg, der svares og oppebæres af Island til den Kgl. Kasse, reducere sig fornemmelig til „Kongetienden", (nemlig Tiendens ene Fjerdedeel, der forhen tilhørte Biskopperne) som jeg senere nærmere skal berøre, samt „Skatten", „Gjaftolden" og „Lavmandstolden".

Førend Islands Forening med Norge under eet Scepter, der fandt Sted i Aaret 1264, erlagde Islænderne ikkun „thingfararkaup" (Thingreiselon), nemlig en Erstatning for Herredshovdingernes og de øvrige Althingsmænds Reiser til Althinget. — Som et Slags laudum, eller synligt Beviis paa Kongens Landshøihed stipuleredes ved Foreningen den saakaldte „Skat" af lige Beløb med „Thingreiselønnen", som var 10 Alen og altsaa skulde, ifølge Landsloven thegnskylda Cap. 1, efterdags udredes i begge Ydelser tilsammen 20 Alen, hvilket siden, indtil denne Dag, saaledes er vedblevet.

Dette Beløb, der anslaaet til Penge, for nærværende Tid kan antages at udgjøre mellem 16 og 20 Rbkmark, skulde og skal endnu enhver Bonde, der eier 1 Ct. mere end Antallet af de Mennesker, han nødvendig skal underholde, samt enhver eenlig Person, der eier 10 Ct. gjeldfrie for sig selv og 1 Ct. for enhver „Omage" (det er et Menneske, som Intet fortjener til sit Underhold), han skal fremføde, samt desforuden 1 Ct. udrede.

Herefter er altsaa enhver Bonde, der har 6 Mennesker at underholde, og ikkun eier 6 Ct. af tiendebart Gods, aldeles fri for Skat, men eier han derimod tiendebart Gods — være sig fast eller løst, til Beløb 7 Ct. skal han erlægge udi „Skat", (derunder indbefattet Thingreiselon) 20 Alen, hvilket er en aldeles uforanderlig Størrelse, der ikke tiltager om han end eier 70ct., 700ct, eller hvilketsomhelst andet Beløb, man vil forestille sig*).

At dette Skattemonstrum har kunnet saaledes leve, eller rettere vegetere, uden Forandring i henved 560 til 580 Aar, maa nødvendig forbause Enhver, der er ubekjendt med Islands Vilkaar og Forholdene sammesteds. — Men naar man veed, at Sysselmændene fra Arildstid have havt ei alene „Skatten" men og „Gjaftolden" i Forpagtning, og altsaa paa den ene

*) Herom kan eftersees nuværende Amtmand Thorsteinsons Skrift om Kgl. Afgivter m. v., i Island, Kjøbenhavn 1819, Pag. 61, og følgende; hvorved til Pag. 65 og 66 kan bemærkes, at den Anskuelse, at Jordegods aldeles ikke skulde komme i Betragtning til „Skattens" Ydelse, upaatvivleligen er feilagtig, hvilket det ei her er Stedet nærmere at udvikle.

Side have været ligesaa interesserede i at vedligeholde status qvo, som paa den anden Side de større Jordegodseiere — til hvilken Klasse desuden baade Sysselmændene og Landets høiere Øvrigheder og Dommere som oftest have hørt —, at holde Jordegodset frit for yderligere eller forhøiet Paalæg, saa begynder man at skimte noget af Grunden hvorfor dette Utyske har kunnet opnaae en saa overordentlig høi Alder.

Med „Gjaftolden" er det aldeles ikke bedre bevendt. Dette Paalæg, der ikke er lovbestemt, men indført ved en langvarig Sædvane, retter sig efter Tienden, men ikkun af det saakaldte Løsegods. Ansættelsen til „Gjaftolden" er vel ikke overalt eensformig, men kan dog paa dette Sted overhovedet eller i det Væsentlige fremstilles saaledes: Af $\frac{1}{2}$ Ct. (60 Alen) tiendebart Løsegods svares 1 Fisk ($\frac{1}{2}$ Alen), af 1 Ct. 2 Fiske, af 2 Ct. 3 Fiske, af 3 Ct. 4 Fiske, af 4 Ct. 5 Fiske, af 5 til 9 (eller 10) Ct. 10 Fiske, af 10 (eller 11) til 19 Ct. eller 20 Ct. 12 Fiske, og af 20 til 21 Ct. eller derover, uden Hensyn til om det til Tiende angivne Løsegods er meget eller lidet, 20 Fiske*). Heraf synes at fremgaae, at den Basis, hvorpaa denne Ansættelse hviler, endog er mindre retlig eller ligelig end den, hvorefter Beboerne ere blevne ansatte til „Skats" Ydelse, thi deels kommer ved „Gjaftoldens" Bestemmelse „Fæstegodset", det er Jordeiendommene, aldeles ikke i Betragtning, hvoraf blandt andet følger, at til Exempel den Bonde, der tiender 4 Ct. i Løsegods, om han end er Eier af 100 Ct. i Jord, dog kun svarer en Gjaftold af 5 Fiske, imedens en Anden, der ikkun eier 20 Ct. i „Løsegods" men ingen Jord, erlægger 20 Fiske — og deels er det indlysende, at de stedfindende pludselige Overgange i det tiendebare „Løsegods" fra 5 til 9 Ct. samt fra 10 til 19 eller 20 Ct. ingenlunde ere proportionerede med de tilsvarende Spring i selve Ydelsens Grader.

„Lavmandstolden" er paabuden ved aabent Brev af 7de April 1688, for at forbedre Lavmændenes Indkomster og beregnes saaledes: af en Heelgaard 2 Fiske, af en Halvgaard (Boelsted) eller Huusmand med Jord, samt af enhver anden Indvaaner, der tiender 1 Ct. eller mere af „Løsegods", 1 Fisk, hvoraf følger, at Beboeren af en Heelgaard svarer af Gaarden 2 og af „Løsegodset" 1, tilsammen 3 Fiske, og Boels- eller Huusmanden af Stedet 1 og „Løsegodset 1, eller ialt 2 Fiske.*)

Forøvrigt er denne Afgivt bleven fixeret i Penge efter det gamle, under den, indtil i Aaret 1786, taxtbundne Handel gjældende, men nu, siden Frihandelens og i alt Fald de aarlige Capitalstarters Indførelse, obsolete Evaluationsforforhold af $4\frac{1}{2}$ ß. pr. Alen, eller $2\frac{1}{4}$ ß. pr. Fisk, hvormed Afgivten endnu den Dag idag clareres. Den oppebæres, til Fordeel for den Kongelige Kasse (der nu lønner Overrettens Tilforordnede), af Sysselmændene, som derfor aarligen aflægge Rigtighed; og har, ifølge derom erhvervet Oplysning i det Kongelige Rentekammer, efter Afdrag af den Sysselmændene for Oppebørselen bevilgede $\frac{1}{6}$ af Beløbet for Aaret 1838 til 1839, udgjort:

i Sønder Amt circa . . .	113	Rbd.
i Vester Amt	$72\frac{1}{2}$	—
i Norder og Øster Amt . .	$134\frac{1}{2}$	—
eller i alt circa	320	Rbd.

Derimod er saavel „Skatten" som „Gjaftolden" indbefattet under de Indtrader af Syslerne, som have været og ere overdragne Sysselmændene i Forpagtning (allene med Undtagelse af Guldbringe-Syssel og Mosfellssveit samt Vestmannøe-Syssel i Sønder Amt, der administreres paa Regning), og udgjør altsaa disse Embedsmænds Lønninger, uden at efterlade noget Overskud til Landets øvrige Udgivter, naar undtages Extrapaabudet og de ubetydelige Forpagtningsafgivter af Syslerne, hvilke sidste, efter derom fra Rentekammeret meddeelt Underretning, for Regnskabsaaret til 31 Juli 1839 have andraget den Summa . 1,096 Rbd. $80\frac{1}{2}$ Sk.

dertil kommer „Skat" og „Gjaftold"

af Westmannøe Syssel	212 Rbd.	48 Sk.
og af Guldbringe Syssel m. v.	386 —	85 —
i hvilke	599 Rbd.	37 Sk.

*) See det citerede Skrift Pag. 70 og følgende.

*) See det citerede Skrift Pag. 75 og følgende.

dog her vil komme til Afdrag de for Vedkommende Syßelmand for Vestmannøe-Syßel og Herredsdommeren i Guldbringe Syssel reglementerede Gager, 300 + 230 . . . . 530 — » —

Igjen . . . 69 Rbd. 37 Sk.

Tilsammen 1,166 Rbd. 21 1/2 Sk

Beregningerne over Extrapaabuddet for samme Regnskabsaar har jeg ikke kunnet erholde, da de neppe endnu ere indkomne, hvorimod, efter en mig meddeelt Extract af Beregningen fra 1ste August 1837 til 31 Juli 1838, Extrapaabuddet, forsaavidt det er erlagt af Syßelmændene, har andraget 1,060 Rbd. » Sk. hvori ikke nogen væsentlig Forandring kan antages at være foregaaet i Aaret 1839.

Den Kongelige Kasse nyder saaledes for nærværende Tid af „Skatten" og „Gjaftolden" i alt ikkun . . . . 2,226 Rbd. 21 1/2 Sk.; hvorved maa bemærkes, at ved allerhøieste Resolution af 26. September 1838, som vedlagt følger i Afskrift, Forpagtningsafgifterne af de islandske Syßler vel ere bestemte til i det Hele 2090 Rbd. aarlig; men da Syßelmændene derved paa den anden Side ere blevne allernaadigst fritagne for at erlægge det ved Fdn. af 14 Mai 1768 og 12 Jun. 1770 paalagte Extrapaabud af Embedsindtægter, og dette Extrapaabud efter Foranførte kan antages at udgjøre henved 1,100 Rbd. aarlig, saa indlyser det, at herved ikkun saare lidet — nemlig kun omtrent 4 a 500 Rbd. aarlig — vindes for den Kongelige Kasse. Fremdeles maa det paa dette Sted bemærkes, at saavel den saakaldte „Mandtalsfisk" i Snefjeldsnæs Syßel, som Kongetienden i de flere Syßler, hvor samme ikke administreres paa Regning, er indbefattet under forbemeldte Forpagtningsafgifter; men deels bør disse Ydelser, efter min Formening, for Eftertiden vedblive som hidtil, om end Forandring med „Skatten" og „Gjaftolden", maaskee og „Lavmandstolden" foretages, og deels lader den Deel af Forpagtningsafgiften, der egentlig paahviler Kongetienden og Mandtalsfisken, sig ikke affondre fra det Øvrige. Derimod have de af Syßelmændene forpagtede „Skatte" og „Gjaftolde", efter de af dem afgivne Extrapaabudsangivelser for Aaret 1838, beløbet saaledes:

For Sønder Amt, ialt, Fiske . 42,005,
— Vester Amt — — . 17,345,
— Norder og
Øster Amt — — . 68,145.
tilsammen: 127,495

Fiske, der, evaluerede efter Capitelstaxternes aarlige Medium, som jeg her vil ansætte til 14 Sk. pr. Alen, eller 7 Sk. pr. Fisk, andrage i Penge . . . . . 9,296 Rbd. 49 Sk., og naar til denne Sum lægges det ovenanførte Beløb af Forpagtningsafgifterne og Extrapaabuddet, som er . . . 2,226 — 21 —

saa udkommer . . 11,522 Rbd. 70 Sk., som maa antages omtrentlig at udgjøre de omhandlede tvende Ydelsers, Skattens og Gjaftoldens, aarlige Beløb, eller, rettere, det Beløb, som deraf aarligen tilflyder Kongens Kasse, til Bestridelse af de Udgivter, der ellers, — naar nemlig disse Skatter ikke vare bortforpagtede, — maatte paahvile samme. Det vil af denne korte Fremstilling af de in qvæstione værende Afgivters Væsen, samt denne summariske Oversigt over deres sandsynlige eller omtrentlige aarlige Beløb fremgaae, at ligesaa urimelig og uretfærdig Beskatningsmaaden i sig selv er, og derfor kræver — hvad den i Sekler har krævet — en gjennemgribende Reform, og en retligere Fordeling, ligesaa bydende er Nødvendigheden, at tilveiebringe forøgede Indtægter for den Kongelige Kasse, især dersom denne Forøgelse kunde bevirkes alene ved en ligeligere og retfærdigere Fordeling af Afgivterne, uden at disse vorde mere trykkende for Yderne i det Hele, men derimod fordeles jevnere paa Alle, især paa de mere Formuende.

Men — sporges der — er det da ogsaa muligt, at udfinde en anden retligere og ligeligere Fordeling eller Regulering af de omhandlede tvende Ydelser, nemlig „Skat" og „Gjaf-

told"? Efter lang Overveielse, og derved erhvervet klar Overbevisning, maa jeg besvare dette Spørgsmaal med et bestemt Ja! Der gives nemlig i Island en meget vel udtænkt retfærdig og ligelig baseret, og til Landets locale Vilkaar fuldkommen passende Eiendoms- og Formueskat, nemlig den i Aaret 1096 indførte og paabudne „Tiende", hvorom jeg beder efterseet Pag. 40 til 61 i det foran citerede, i det Hele fortræffelige lille Skrivt af Amtmand Thorsteinson, om de offentlige Afgivter m. v. i i Island, hvilket jeg skal fremlægge til Afbetjening naar det forlanges, og skal jeg især henlede Opmærksomheden paa den 10 § pag. 60 og 61.

Denne Afgivt har vel faaet Navn af Tiende (rimeligviis fordi den skulde træde istedetfor den i andre Lande paa samme Tid og tidligere indførte Tiende, hvis Ansættelse og Oppebørsel i Island vilde have været forbunden med mangfoldige og det uoverstigelige Vanskeligheder), men den er i sit Væsen en Matrieul- og Formueskat. Den er ingenlunde baseret paa Eiendommens Afgrøde eller Kapitalens Frugt eller Revenue, men paa selve Eiendommens og den øvrige tiendebare Formues Kapitalværdi, ansat efter den i Islands Vilkaar saa vel begrundede eminente Maalestok til „Hundrede" og „Alen". — Vel antager man, at den islandske „Tiende" fra først af har været anslaaet til $1/10$ af Productet eller Frugten (Renten), der da formenes at have i det Hele udgjort 10 pCt.; men den er dog i Fundamentallovene uforanderligen beregnet og fixeret til $1/100$ af selve Hovedstolen, uden alt Hensyn til dennes Frugt, hvis store og idelige Variation i Island vilde have ophævet Muligheden af al egentlig Tiendes Beregning og Oppebørsel, hvilket letteligen vil indsees af Enhver i denne ærede Forsamling, der vil være bekjendt med de mangfoldige, undertiden uopløselige Forviklinger og Vanskeligheder, Tiendens Oppebørsel heri Landet, hvor dog Afgrøde og Frugt er anderledes stadig og udvortes kjendelig end i Island, i Tidernes Løb har medført. — Den islandske „Tiende" blev derfor meget viseligen bunden eller ufravigeligen fixeret til en vis Deel, nemlig $1/100$ af selve Hovedstolen.

Den ærede Forsamling vil allerbedst kunne danne sig et nogenlunde klart Begreb om Sagen ved at forestille sig, til Exempel, en Bondegaard paa 2 Tønder Hartkorn, med 3 Heste, 4 Køer og 6 eller 8 Faar. Gaardens 64 Fjerdingkar Hartkorn ville vi — for et Dieblik — forestille os som hvert lig med et islandsk „Hundrede", hver Ko 1 Et., hver Hest ligeledes 1 Et. (efter deres Værdi her er de mere, i Island derimod kun omtrent det Halve) og endelig alle Faarene tilsammen 1 Et. hvilket i Alt udgjør 72 Et. Ansættes nu denne Gaards Beboer til en Skat lig $1/100$ Deel af den saaledes normerede Kapitalværdi af Gaard og Kreature, hvilken Skat, eftersom en Tønde Hartkorn taxeres til 800 eller 1000 Rd., udgjør enten 18 Rd. eller 22 Rd. 3 Mk., da har man den islandske Tiende. Dog maa herved bemærkes, at det først er fra 5 Et. af at „Tienden" er fixeret til $1/100$ af selve Kapitalværdien, hvorimod den fra $1/2$ Et. til $4 1/2$ Et. af halve og hele Hundreder er ansat til ikkun resp. $1/60$, $1/72$, $1/80$, $1/90$ og $1/96$ Deel af Hovedstolen, hvilket er vel begrundet.

Paa den samme Basis som denne „Tiende", der, som anført, i Island er — hvad den andensteds neppe vilde være — en billig og retfærdig Grund- og Formueskat, der i bemeldte Land let kan controlleres, bør formeentlig al anden Beskatning der i Landet hvile. Derpaa bør Landets almindelige Skat baseres, og mit Forslag er derfor simpelhen dette, at Tienden vorder fordobblet, eller at der vorder paabuden en almindelig Skat, lig den nuværende Tiende, under Navn af „Landskat."

Naturligviis bør den udredes af alt „fast" og „løst" Gods, uden nogensomhelst Undtagelse eller Immuniteter, og erlægges med gode og gilde „Landøre" (Naturalier) eller i alt Fald efter de aarlige Capitelstaxters Middelalen, samt i Mangel af Betaling kunne, og inden en vis Tid skulle, inddrives ved Udpantning. Ogsaa bør Landskatten — ligesom Tienden — hvile paa saavel Fæstegodset som det tiendebare Selvejergods. — Vel fremstaaer Jordeiendommenes Matriculskyld eller saakaldte „Dyrhed" egentlig af det Antal frugtbringende Kreature og Baade, som der holdes, foruden Jordernes øvrige Herligheder, og udgjør saa at sige Eet dermed; men alligevel bør, efter min Overbeviisning, den

directe Beskatning af Jorden bibeholdes; thi deels indeholde begge Tiender eller Beskatnings maader meget tjenlige Correctiver paa hinanden indbyrdes derved, at naar Gaarden er bleven forbedret, saa vil Besætningen vorde større, og Skatten deraf bøde paa den for ringe blevne „Dyrhed", indtil denne kan forhøies; og er Jorden — som hyppigt indtræffer i Island, — bleven temporair eller for bestandig bedærvet ved Vandflod, Elvebrud, Fjeldskred eller slet Røgt m. v., vil og maa Kreaturbesætningen falde og Landskatten deraf formindskes, hvorved Byrden af den nu for høie Jordskat betydelig vil lettes, indtil Nedsættelse i „Dyrheden" kan vorde lovligen iværksat — og deels fordi man, ved at basere Skatten directe paa Jorden, opnaaer det store Gode, at Byrden fordeles og falder tilbage paa de rige Jordeiere, der hidtil have gaaet saa at sige ramfri (hvilket er den egentlige cardo controversiæ) og til den Ende bør det naturligviis ved den udgivende Lov udtrykkelig bestemmes, at Leilændingen altid og under alle Omstændigheder skal være berettiget til at liquidere den foreslagne Landskat i hans Afgivter til Eieren. Denne Skat bør fremdeles udredes der, hvor Jorden ligger og af dennes Besidder; thi deels vilde det vorde meget vanskeligt, om ei umuligt, paa det Sted, hvor Jordeierne ere domicilierede, at erholde en nøiagtig og paalidelig Oplysning om, af hvormange „Hundreder" i Jord de maatte være Eiere, deels bør Skattens Ansættelse eller Beregning ingenlunde bygges paa en Angivelse af Jordeierne eller vedkommende Oppebørselsbetjente, og deels endelig behøver man paa ingen Maade at befrygte, at fordi Landskatten opkræves der, hvor den paagjeldende Jordeiendom er beliggende, Leilændingen men ikke Eieren skulde vorde belastet dermed; thi det er efter mit Begreb indlysende, at jo mere en Eiendom er bebyrdet med offentlige Paalæg, jo mindre herskabelig Afgivt vil Eieren i Reglen erholde deraf og vice versa; hvoraf da følger, at den Skat, der paalægges Jordeiendommen, naturligen og af sig selv maa retournere paa Eieren, og jeg kan ikke begribe, hvorledes denne simple Sandhed saa ofte har kunnet oversees eller misforstaaes i Island. Ligesom hverken det Kongelige forbeholdne Jordegods, eller Geistlighedens og offentlige Stiftelsers Godser, bør tilstaaes nogensomhelst Immunitet med Hensyn til „Landskatten" saaledes bør aldeles ingen Godseiere eller Beneficiarier bevilges nogen Undtagelse fra at godtgjøre Leilændingen Skattens Beløb i Landskylden. — Hvad herved maatte tabes for de Kongelige og offentlige Stiftelsers Godsers Vedkommende kan ikke bevirke noget betydeligt Afslag i Totalbeløbet, og hvad Resultatet end maatte blive, bør dog Reglen i hvor det gaaer, strængt opretholdes. Men en Hovedvanskelighed møder der ved Jordeiendommenes Beskatning i Island, og denne ligger i den gjeldende Matriculs eller Jordebogs Ufuldkommenhed og Uovereensstemmelse med de nu stedfindende Forholde, især paa Nordlandet. Det er bekjendt, at der fra Aaret 1800 blev, af en dertil allernaadigst udnævnt Commission, paabegyndt og senere fortsat og tilendebragt et meget kostbart Matriculeringsarbeide for Island, der, saavidt vides, beroer i det Kongelige Rentekammer. Om dette Arbeide mangler jeg vel den til sammes Bedømmelse fornødne detaillerede Kundskab; men efter det Lidet jeg kjender dertil, paatvivler jeg at det egner sig til at sanctioneres som Fundament for Skatteansætning eller Jordebogsafgivter. — Dette har og den Commission, der i Aarene 1834 og 1835 har været nedsat for at undersøge den islandske Handelslovgivning m. m. i en Erklæring af 16de Marts 1835, hvoraf jeg skal tillade mig at fremlægge en bekræftet Gjenpart, fuldeligen erkjendt. Derimod har jeg i en Betænkning til det Kongelige Rentekammer af 6te December 1830 angivet en i mine Tanker lige saa simpel og let, som lidet bekostelig, Vei, til at faae en nogenlunde paalidelig Matricul forfattet, hvilket Arbeide nu, ligesom bestandig tilforn, bør iværksættes af vedkommende Sysselmænd, under Medvirkning af Præsterne og „Repstyrerne" og vil formeentlig ikke kunne medtage flere Omkostninger end omtrent 200 Rbd. for hvert Amt.

Angaaende denne Gjenstand skal jeg, formedelst Tidens Korthed, tillade mig at referere mig til bemeldte Betænkning, som jeg ikke her er i Besiddelse af, men som vil beroe i det Kgl. Rentekammer, og der kunne erholdes udlaant, af dem, der endeligen skulle bedømme denne min Proposition.

For at den ærede Forsamling kan erholde en sammenlignende Oversigt over hvad der for nærværende Tid af Gaarde af forskjellig Matriculskyld svares i „Skat" „Gjaftold" og „Lavmandstold", hvoraf de tvende førstnævnte Afgifter formeentligen bør, og den sidstnævnte ogsaa kunde hæves, og hvad de samme Gaarde efter mit Forslag for Eftertiden skulde udrede i Landskat, skal jeg tillade mig at tilføie en Tabel over disse Ydelser saaledes:

Dyrhed. Ct.	Løsegods. Ct.	Nuværende Tiende al.	nu svares: Skat. al.	Gjaftold. al.	Lavmaldt. Skl.	Landskat. al.	mere al.	mindre al.
10ct.	4	17	=	$2\frac{1}{2}$	$6\frac{3}{4}$ = 3 Fiske	17	13	=
10	20	36	20	10	$6\frac{3}{4}$	36	4,5	=
10	6	21,6	20	5	$6\frac{3}{4}$	21,6	=	4,9
12	8	27,6	20	5	$6\frac{3}{4}$	27,6	1,1	=
15	13	34,8	20	6	$6\frac{3}{4}$	34,8	7,3	=
26	10	36	20	6	$6\frac{3}{4}$	36,0	8,5	=
20	16	43,8	20	6	$6\frac{3}{4}$	43,8	16,3	=
20	13	45,6	20	6	$6\frac{3}{4}$	45,6	18,1	=
35	20	60,0	20	10	$6\frac{3}{4}$	60,0	28,5	=
40	20	72	20	10	$6\frac{3}{4}$	72, =	40,5	=
50	20	84	20	10	$6\frac{3}{4}$	84	52,5	=
60	25	102	20	10	$6\frac{3}{4}$	102	70,5	=
80	30	132	20	10	$6\frac{3}{4}$	132	100,5	=
100	40	168	20	10	$6\frac{3}{4}$	168	136,5	=
100	50	180	20	10	$6\frac{3}{4}$	180	148,5	=

Anmærkning: I denne Tabel findes fremstillede flere Gaarde af forskjellig Dyrhed og forskjelligt Beløb, af contribuabelt „Løsegods" hvoraf de fleste vel existere i Island, men man maa dog ingenlunde forestille sig de her angivne Forhold mellem Jordernes Dyrhed og Løsegodset som constante, hvorimod det meest almindelige Forhold vil være at „Løsegodset" meget nærmer sig Jordens „Dyrhed". For det øvrige viser Tabellen, at den nye Landstat giver et betydeligt Overskud. Dette kunne de Bønder, der beboe egne Gaarde, efter mit Skjøn meget godt taale at udrede, og ere de Leilændinger, da erholde de det liquideret i de herskabelige Afgifter.

Naar den saaledes foreslaaede „Landskat" vorder paabuden, er det forøvrigt en Selvfølge, at Sysselmændene, der nu oppebære hele „Skatten" og „Gjaftolden", bør sættes paa fast Gage, hvilket de ikke antages at kunne modsætte sig deels fordi der formeentlig i de fleste — om ikke alle — Bestallinger vil findes indført den Clausul, at Vedkommende skulle være pligtige til at underkaste sig de Forandringer ihenseende til Embederne, der maatte besluttes, og deels fordi Sysselmændene jo ikke kunne forlange mere end de Indtægter, de efter et Middeltal af en Aarrække, til Exempel 10 Aar, have angivet til Extrapaabud. Dog bør Gagerne formeentlig ikke reglementeres saa høie som Beløbet af de til Extrapaabud angivne „Skatte" og „Gjaftolde", men noget lavere, hvorimod Resten bør suppleres — og det rundeligen — ved de Procenter af Landskatten, som Sysselmændene dog som Sallair for Oppebørselen nødvendigen maa tilstaaes.

Efter saaledes at have viist, hvorledes den foreslagne „Landskat" skal baseres og beregnes, hvormeget der af nogle enkelte Gaarde vil blive at udrede, samt hvilke Forberedelser og hvilke Forandringer i Sysselmændenes Lønningsmaade, der vilde vorde nødvendige, skal jeg nu gaae over til at levere en summarisk Oversigt over hvad Landskatten kan antages aarligen omtrent at ville andrage, i hvilken Henseende jeg —

foruden Jordeiendommenes nuværende Matriculskyld efter den gjældende Jordebog — skal lægge til Grund det tiendebare Løsegods, der fandtes i Aaret 1838, der dog (siden 1822) har været et af de ringeste i den senere Tid, fordi nogle meget haarde Aaringer vare forudgangne.

Jordegodsets „Dyrhed" udgjør efter Jordebogen:

i Norder og Øster Amt	34,526 ct.	
i Sønder Amt	25,680	
i Vester Amt	22,093	82,299 ct.

Det tiendebare „Løsegods" udgjorde efter Repartitionsfonds Regnskaberne for Aaret 1838 efter et ikke ubetydeligt Tab af Kreature i det foregaaende Aar, i Norder og Øster Amt . . . . 21,766 ct.

hvorved kan bemærkes, at i Aaret 1832 udgjorde efter nogle forudgangne gode Aar, i Norder og Øster-Amt Fattigvæsenets Andeel alene af Løsegodstienden 23,385 Fiske, der svarer til en Tiendecapital af 38,975 ct., hvilket er circa 4,450 ct. eller 13 pCt. mere end hele «Fastegodset;»

i Sønder Amt 15,361

og i Vester Amt 7,450

(hvilken sidste Sum, der kun udgjør omtrent $^1/_3$ af Fastegodset, er paafaldende lav)

tilsammen 44,577 ct.

I Middelaar vil dog „Løsegodset" kunne ansættes betydeligt høiere og formeentlig i det Hele, naar aldeles ingen Undtagelser eller Immuniteter statueres lige med «Fastegodset.»

Imidlertid skal jeg — foruemmelig med Hensyn til de Nedsættelser i „Fastegodset" en ny Matriculering muligen vil fremkalde — alene bringe i Anslag omtrent $^2/_3$ mod Fæstegodset med en, det hele Beløb afrundende, Sum, af . . . . 57,701 ct.

Er altsaa Tiendehovedstolens Totalsum 140,000 ct.

Hvoraf Landskatten à $^1/_{100}$ udgjør. . . . . 1400 ct.

som blive at beregne efter Capitulstarternes Media. Disse ere mig i de senere Aar ikke ganske bekjendte, men de formenes at kunne for 10 Aar — ligesom i det Foregaaende er skeet — ansættes til 14 ß pr. Alen eller pr. 1 ct. . . . . Rbd. $17^1/_2$

altsaa bliver Landskattens Sum 24,500 Rbd.

Hertil bliver at lægge foruden Mandtalsfisken, hvis Beløb ikke noie vides, men som ikke er stort — Kongetienden, som nu for Tiden i de fleste Sysseler er bortforpagtet under et med Sysselets øvrige Kongelige Intrader; i de øvrige administreres den paa Regning. Af Skagefjords og Øfjords Sysseler er den — af hvad Grund vides ikke — henlagt til Latinskolens Fond. Af de øvrige Sysseler derimod tilflyder den Kongens Kasse, og vil, naar Forpagtningerne ophøre, være at beregne med dens fulde Beløb. Derom haves ingen paalidelig Kundskab, men til $^1/_4$ af foranførte Beløb kan den formedelst de mange Immuniteter og Privilegier, ikke ansættes, hvorimod den formenes for de 16 Sysseler at kunne i Middelaar, i det allermindste calculeres til 2,550

Ialt Landskat og Kongetiende Rbd. 27,050

Naar derfra drages:

1) den foran opgivne Sum, som nu oppebæres af Sysselmændene, samt Forpagtningsafgifter og Extrapaabud c. . . . . Rbd. 11,500

2) „Lavmandstolden“ hvis det maatte findes rigtigst at ophæve den c. 300

3) Kongetienden som den nu oppebæres. Den har efter de af mig i det Kongelige Rentekammer indhentede Oplysninger i Aaret 1838 til 1839 udgjort saaledes:

af Norder Syssel c.	168.	60	
Guldbringe Syssel c.	96.		
og af de øvrige til forrige Skalholts Stift henhorende 14 Sysseler, hvor den nu deels er forpagtet deels administreres paa Regning	477.	77	750.

Ialt circa 12,550

Saa vil den nye „Landskat“ give et aarligt Overskud af idetmindste Rbd. 14,500

Vel er det ikke usandsynligt, at den foreslagne ny Matriculering af Jordegodset vil medføre nogen Nedsættelse eller Afgang i „Jordedyrheden“; men herved vil neppe det Standpunkt hvorfra dette Forslag gaaer ud, eller den Basis, hvorpaa de deri indeholdte Calculer hvile, kunne forrykkes noget væsentligt, thi deels er der allerede i det Foregaaende ved den lave Ansættelse af „Løsegodsets“ Hovedsum taget Hensyn til de Nedsættelser i Jordegodsets Dyrhed, der muligen ere at vente, deels vil upaatvivleligen nogen Forhoielse deri kunne antages at fremkomme især i Øster Amt, rimeligviis ogsaa i Sonder Amt, og deels endelig vil Landskatten, som her er beregnet til $^1/_{100}$ Deel af Hovedstolen, blive noget hoiere, af alt det „Løsegods“, der er under 5 et., fordi Tienden deraf — som foran berørt — efter Fundamentallovene er ansat til $^1/_{60}$—$^1/_{72}$—$^1/_{80}$—$^1/_{90}$ og $^1/_{96}$ af Hovedstolen, hvilket formeentlig bør at vedblive.

Skulde imidlertid Nedsættelsen af Fæstegodset, imod al Forventning — blive meget betydelig, saaledes at ikkun $^2/_3$ eller $^3/_4$ Deel af den oven calculerede Sum udkommer, da maatte Landskatten forhøies til $^1/_{80}$ eller snarere $^1/_{90}$ Deel af Capitalværdien.

I de foran opstillede Beregninger er alene Landet, men hverken Reikjavik eller de øvrige Handelsstæder (uden alene forsaavidt de Fækreature og Baade, som der holdes, angaaer) indbefattede. Imidlertid indlyser det, at det er baade billigt og retfærdigt at ogsaa Kjøbstæderne yde et passende Bidrag til Vedligeholdelse af Landets Institutioner, der ogsaa ere til for deres Skyld. Kunde Luxusartikler, og navnligen Spirituosa, Viin, Tobak m. m. beskattes eller belægges med passende Afgifter, hvilket nemt vilde kunne iværksættes alene ved at ophæve de Told- og Consumtionsgodtgjørelser der nu tilstaaes, og indbetale sammes Beløb i Zahlkassen for derfra at inddrages i den Kongelige islandske Jordebogskasse, da vilde jeg ikke betænke mig paa at bringe saadanne Afgivter i Forslag.

Men der møde 2de væsentlige Hindringer, der ligefrem medføre, at denne Tanke maa opgives

a) At Beregningen over disse Godtgjørelser vilde blive umulig formedelst Uvisheden om hvad der herfra udføres, eftersom al Control derved vilde falde bort, naar Godtgjørelserne ophørte;

b) At Hertugdømmene deels ere frie for Consumtion og deels have lavere Toldsatser.

Den Afgivt, der maatte findes passende at paalægge Handelen maatte derfor baseres paa Skibenes Læstetal.

De faste Handlende maatte kunne taale en Afgivt 1 à 2 Rbd. pr. Commercelæst; for de saakaldte Speculanter burde den ansættes noget hoiere, fordi deres Næringsvei er belastet med mindre Omkostninger og Byrder. Efter den mig fra det islandske Contoir under det Kgl. Rentekammer meddeelte Notice, er Island i Aarene 1838 og 1839 bleven opseilet af Skibe med et Antal Commercelæster af 2600 til 3000

aarlig, hvoraf derhos en stor Deel have gjort 2 Reiser. Skibsafgivten vil derfor aarligen kunne ansættes til et Beløb af 4000 eller i det mindste . . . . 3500 Rbd.
som tillagte ovenanførte Surplus
af Landskatten . . . . . . 14,500 —
giver et samlet aarligt Overskud af 18,000 Rbd.

Da det nu antages, at Islands Hovedregnskab har i Gjennemsnit en aarlig Underballance af 20,000 Rbd. eller med andre Ord, at en saadan Sum aarligen tilskydes af Danmarks Finantser, men tillige at det ikke vilde være saameget vanskeligt at nedtrykke denne Underballance noget, maaskee endog til det Halve; saa fremgaaer heraf, at dersom mit Forslag maatte vinde Bifald og komme til Udførelse, da vil den Provinds, for hvilken jeg i denne Forsamling har den Ære at møde som Ordfører, kunne ved egne Kræfter bære dens egne Udgifter.

Ingenlunde er det min Mening, at Danmark afgiver det nysberørte Tilskud for Intet. — Nei! tvertimod Staten faaer dette Tilskud rigeligen erstattet derved, at flere hundrede Familier finde Beskjæftelse og Udkomme ved den islandske Handel og Skibsfart. Men — det formenes at ligge i Sagens Natur, at hiin Provinds, — om dens ringe Kaar end ei tilstede, at den bidrager Noget klækkeligt til Statens Udgivter i det Hele — dog burde bære sig selv.

Den Proposition, jeg i Henhold til Alt det Foranførte tillader mig at forelægge den ærede Forsamling, er altsaa denne:

1) at der i Island paabydes en Afgivt til den Kongelige Kasse under Navn af „Landskat" og hvis Beløb bliver lige med „Tienden."
2) at den saakaldte „Skat" samt „Gjaftolden" og formeentlig ligeledes „Lavmandstolden" fra samme Tid ophæves, hvorimod de øvrige kongelige Paalæg og Afgifter og navnligen Kongetienden, Mandtalsfisken, Gageafkortninger, Rangskat, Arveafgifter m. v., bør vedblive som hidtil.
3) at alle de Kongelige Skatter og Afgifter vorder administrerede paa Regning eller oppebaarne af Sysselmændene, imod et passende Vederlag, og at disse Embeder reglementeres med faste Gager i Forhold til hvad Indtægterne hidtil have andraget, samt endelig,
4) at en nye Matriculering af Jordegodset i Island eller i alt Fald Rettelser og Tillæg til den nu gjeldende Matricul (eller Jordbog) foranstaltes iværksatte paa den af mig betegnede Maade.

Det er kun de almindelige Omrids, de stærkeste Lineamenter af den Idee, der i en lang Aarrække har svævet for min Tanke, som jeg her har kunnet udkaste, uden at være istand til at gjennemgaae denne vigtige og vidt indgribende Sag i al dens Detaille; men jeg skal stedse findes villig til at meddele enhver ydderligere Oplysning eller Udvikling, som der maatte findes Anledning til at afæske mig, og at tage til Gjenmæle mod de mange eller faa Indvendinger mit Forslag maatte møde. Imidlertid skal jeg strax her med nogle faa Ord berøre de Betænkeligheder, der indeholdes i den ovenberørte Commissions Betænkning, forsaavidt de ikke i det Ovenanførte forekomme.

De Immuniteter eller Fritagelser for Kongetiendes Svarelse, som en betydelig Deel af det islandske Jordegods nu, desværre, er i Besiddelse af, kan naturligviis aldeles ingen Hindring lægge i Veien for Udførelsen af mit Forslag, efterdi „Skat" og „Gjaftold" samt „Lavmandstold" har været svaret af alt Jordegods eller sammes Besiddere, og der desuden fra Landskattens Ydelse naturligviis aldeles ingen Undtagelser bør statueres.

De paaberaabte Mangler ved Matriculen ville kunne let og uden stor Bekostning afhjelpes paa den Maade, jeg har foreslaaet.

At endelig den foreslaaede Landskat maa medføre Forandring i Bygselstanden, og Nedsættelse i de nuværende Jordebogsafgifter, er forudsat i mit Forslag.

Men det er neppe noget saa stort Onde, som man forestiller sig, om de herskabelige Afgifter sank noget ned fra hvad de i ældre Tider have udgjort eller senere i Tidernes Løb ere blevne til. Idetmindste var det vist ingen Skade for Landet, om de ikke ubetydelige Pengesummer Islands Beboere i alle gode og Middelaar vinde ved Frihandelen, fandt en anden Anvendelse, istedetfor som hidtil ene og allene at kaste sig paa Jordeiendommene, der — uden i det Hele at være bleven bedre, tvertimod ringere — nu ere stegne til en ligesaa enorm

som urimelig Priis, der endog gaaer indtil over det 8 og 10dobbelte imod dem, der forinden Frihandelens Udvikling vare gængse.

Til Slutning skal jeg tillade mig at yttre, at det ingenlunde er min Hensigt: at denne min Proposition skal tages under endelig Discussion af den ærede Forsamling, idetmindste ikke i dette Møde, eller at en allerunderdanigst Petition desangaaende nu skal indgives. Det nøie Bekjendtskab med Forholdene i Island, som Sagens tilbunds gaaende og detaillerede Behandling monne udfordre, kan jeg ikke hos Fleerheden af denne høithædrede Forsamlings Medlemmer forudsætte. Hvad jeg attraaer og herved beder om, er allene dette, at Forslaget — enten efter eller uden en foreløbig Behandling, enten efter eller uden en Committees Overveielse — maatte af Forsamlingen vorde fremsendt til Hans Majestæt Kongen med allerunderdanigst Henstilling om, at samme maatte vorde allernaadigst foranstaltet prøvet enten af det Kongelige Rentekammer eller af en her nedsættende Commission, eller endelig i selve Island (hvor dets rette forum er) af den Forsamling af Embedsmænd, der af Hans Majestæt allerede er nedsat for at overveie og meddele Betænkning om Landets vigtigste Anliggender, samt at Forslaget, som Følge deraf, maatte vorde publiceret i Stændertidenden. Opfyldelsen af denne Bøn vilde være tilfredsstillende for mit Hjerte, og jeg nærer det Haab, at den ei af den ærede Forsamling vil vorde mig nægtet.

p. t. Roeskilde den 10 Juni 1840.

ærbødigst
Johnsson,
p. t. 2den Deputeret for Island.

Vedtaget den 21de Septbr 1840

Udkast

til en Petition angaaende Islands Skattevæsen.

(Deputeret for Island) Etatsraad Grimur Johnsson har til Provindsialstændernes Forsamling indgivet et Andragende om en anden Regulering af Islands forældede og i forskjellige Henseender ufuldkomne Skatte-Væsen, med tilføiet Forslag om et nyt og hensigtsmæssigere Skattesystems Indførelse i Landet.

Forsamlingen ~~erkjender~~ antager, at Islands Skattevæsen, som tilhører en længst forsvunden Tid, behøver ~~en gjennemgribende~~ Reform. Dette er ikke blot tydeligen fremstillet af Proponenten, men ogsaa tidligere erkjendt af den Commission, som i Aaret 1835 var nedsat for at undersøge Islands Handelslovgivning m. m., hvorhos det og forekommer Forsamlingen sandsynligt, at Landet vel kunde trænge til forøgede Indtægter til Forbedring og Udvidelse af dets Institutioner. Imidlertid seer Forsamlingen sig dog ikke istand til at afgive nogen nøjagtig og detailleret Betænkning over dette Forslag, da den, med Undtagelse af Proponenten, ikke er i Besiddelse af de i saa Henseende fornødne Oplysninger og navnligen mangler fuldstændig local Kundskab om Landets og Indbyggernes nærværende Tilstand og Udsigter.

Med Henhold til det saaledes anførte tillader Forsamlingen sig, med 46 Stemmer mod 20, allerunderdanigst at indstille:

At Deres Majestæt allernaadigst vil behage at anordne en Revision af det Islandske Skattevæsen, ved den i Island angaaende Landets Anliggender nedsatte Commission, og at ovenmeldte Andragende maa blive denne Commission tilstillet til Afbenyttelse og Prøvelse.